

Barims-hankkeen
suositukset:
Tunturiluonnon
suojeleuohjelma
ja porotalouden
uudistaminen

Erityisasiantuntija

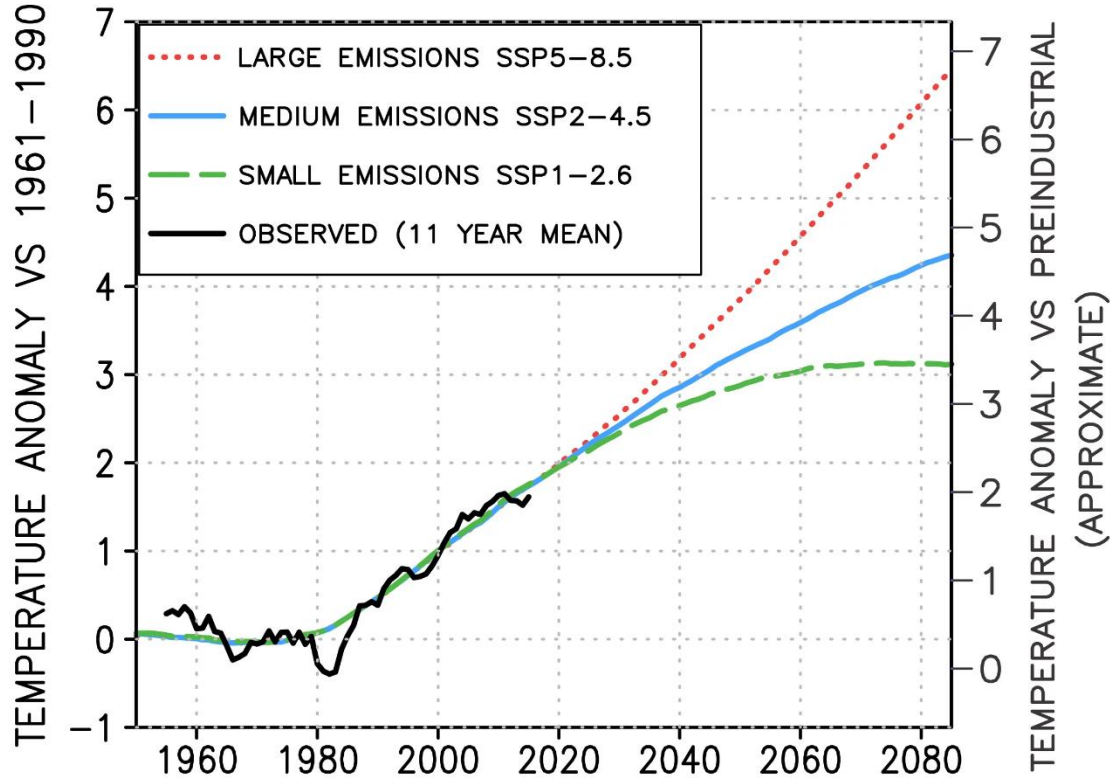
Riku Lumiaro

Suomen ympäristökeskus

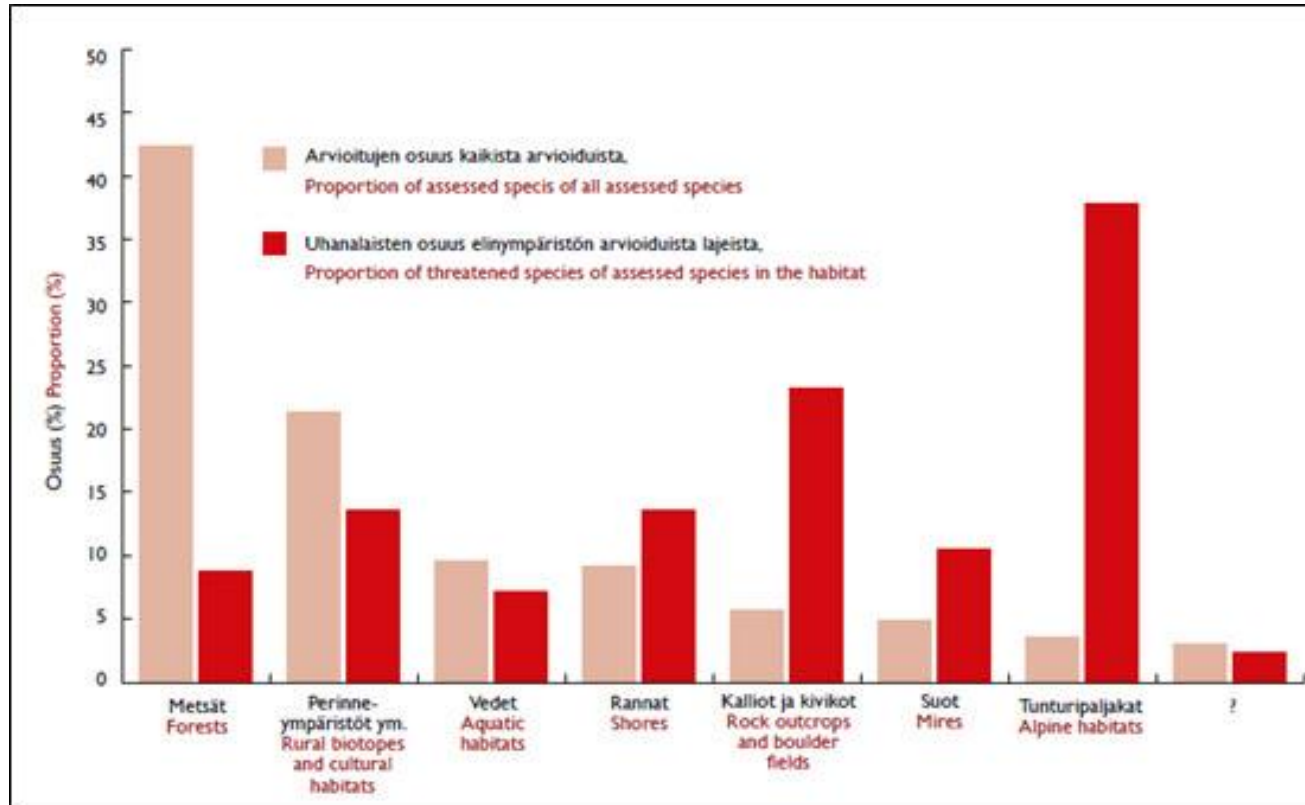

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Ilmastonmuutos pohjoisella Barentsin alueella

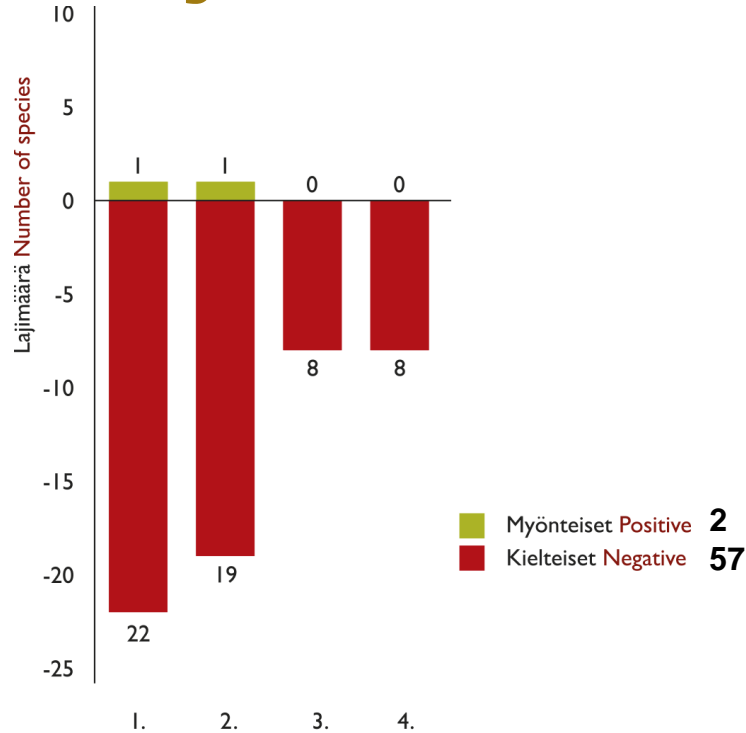

Poron ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia luontoon

Arvioitujen ja uhanalaisten lajien jakautuminen ensisijaisen elinympäristön mukaisesti. Lähde: Hyvärinen ym. Punainen kirja 2019.

Ensisijaisesti tunturipaljakoilla elävien lajien aidot muutokset

1. Perhoset, *Lepidoptera*
2. Putkilokasvit, *Tracheophyta*
3. Jäkälät, *Lichenes*
4. Linnut, *Aves*

Tunturiluontoa uhkaa ilmastonmuutos ja poron ylilaidunnus

- Tuoreimpien lajien (2019) ja luontotyyppien (2018) uhanalaisuusarvoitien mukaan Suomen luonto uhanalaistuu kaikkein nopeiten Tunturi-Lapissa ilmastonmuutoksen ja poron ylilaidunnuksen ja niiden yhteisvaikutuksen johdosta
- Tunturipaljakan lajistosta lähes 40 % on jo arvioitu uhanalaisiksi ja tarkasteltaessa kaikkia elinympäristöjä uhanalaistuminen on nopeinta juuri tunturipaljakoilla
- Tunturialueesta on suojeltu 85 % ja suojelualueita perustamalla tilannetta ei voi parantaa

Ilman kattavaa tunturiluonnon suojeluohjelmaa osa uhanalaista tunturilajeista tulee häviämään tällä vuosisadalla

- Ilmaston lämmetessä paljakkaja-alue pienenee ja metsäraja nousee ylös avotunturiin
- Mittarituhot yleistyvät, tunturikoivikot häviävät laajoilta alueilta
- Arktinen vihertyminen nopeutuu
- Palsasoiden ja lumenviipyminen sulaminen kiihtyvät
- Tunturialueille leviää uusia vieras- ja tulokaslajeja kilpailemaan elintilasta

Kesäkuussa 2023 teimme retken Pieran Marin jängän palsasuolle. Lähdimme katsomaan Helsingin yliopiston apulaisprofessorin Rauno Ruuhijärven kartoittamaa palsasuota. Ruuhijärven ottamassa valkokuvassa 9.8.1958 hyvin näkyy, miten korkeita Pohjois-Inarin palsat olivat. Tuolloin Pieran Marin palsat olivat noin 4–5 metriä korkeita palsakumpuja.

Tunturikoivikot

- Tunturikoivikoita 631 000 ha
- Niistä 53 % heikentyneitä ja kuolleita eli 22 % (140 000 ha)
- Tunturikoivikot uusiutuvat Käsivarren alueella pääsääntöisesti hyvin pois lukien Malla ja Saana
- Sen sijaan Kaldoaivissa, Paistunturilla ja Muotkatunturilla koivikkojen uusiutumistilanne on heikko
 - Jäkäläiset tunturikoivikot ovat voimakkaasti kuluneita lähes koko Ylä-Lapissa
- Merkittävimmät tunturikoivikkojen tilaan vaikuttavat tekijät ovat ilmastonmuutos, porolaidunnus ja niiden yhteisvaikutukset

Puoleen asteen lämpeneminen nykytilasta saattaa merkitä sitä, että puolet Suomen tunturikoivikoista häviää ellei poron laidunnusta rajoiteta

Tunturihaukan silmin näyttely

www.barentsnature.fi

Mittarien vaikutus

Keith Larson Uumajan yliopisto

- <https://youtu.be/6xPGgG9z9yM>

Poronlaidunnuksen yhteisvaikutus

Arto Saikkonen Metsähallitus

- <https://youtu.be/OKyHwhV51Do>

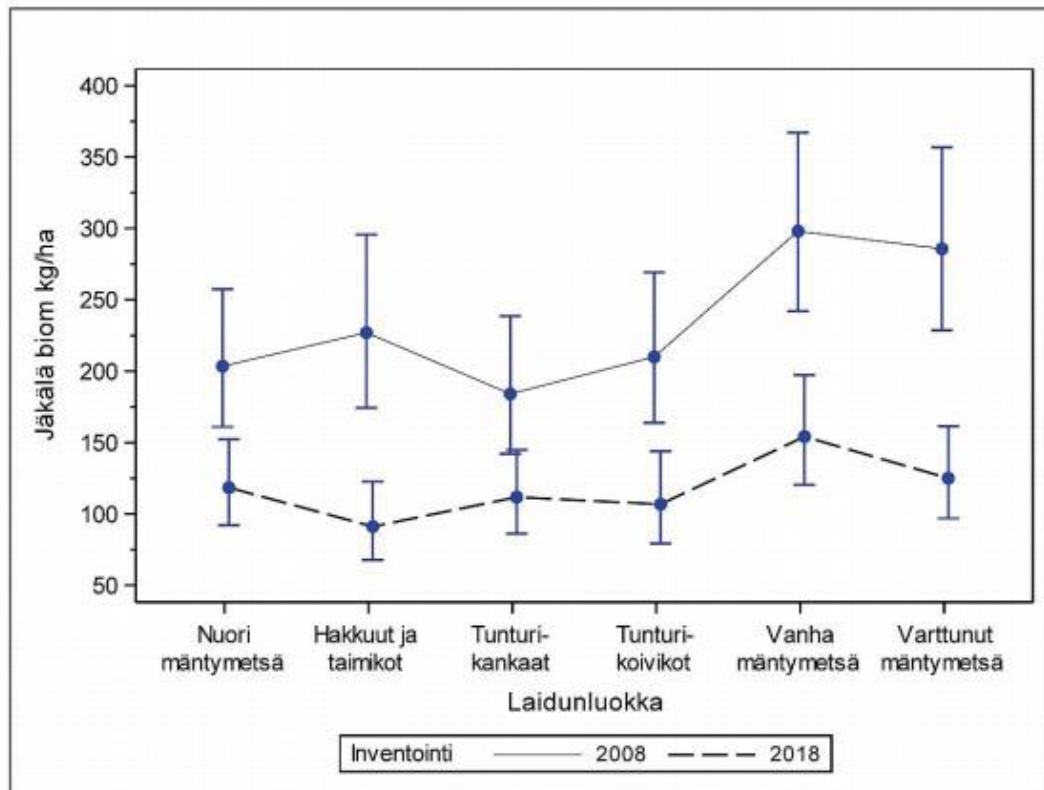
Poron vaikutuksia laitumiin

- Suuren poromäärän johdosta porolaitumet ovat paikoin ylikuluneita, mikä edellyttää jokatalvisesta porojen lisäruokintaa
- *”Tarkasteltaessa kaikilla koealoilla (618 kpl) tapahtuneita muutoksia vuosien 2005–2008 ja 2016–2018 inventointien välillä, havaittiin, että koealojen keskimääräinen jäkäläbiomassa oli pudonnut 30,6 % (283 kg/ha vs. 196 kg/ha).”*
- Talviruokinta on merkittävä taloudellinen panostus, mikä heikentää porotalouden kannattavuutta. Tutkimuksen mukaan ympärivuotisena talviruokinta ei ole kannattavaa, vaikka se kasvattaa porojen elopainoa

Lähde: Poronhoitoalueen talvilaitumet vuosien 2016–2018 laiduninventoinneissa, 33/2019 Luke

Poron laidunten tila heikentynyt

Kuva 46. Jäkäläbiomassan keskiarvoestimaatit (95 % luottamusväli): inventointien x laidunluokkien yhdysvaikutus.

Jäkälüköitä Keski-Norjassa, Pohjois-Venäjällä ja Lapissa

Barims-hankkeen suositukset

- Suositukset perustuvat hankkeessa vuosina 2020–2023 tehtyyn työhön
- Hanke toteutettiin yhdessä suomalaisten, ruotsalaisten ja norjalaisten yhteistyökumppaneiden kuten Metsähallituksen Luontopalveluiden, Ilmatieteen laitoksen, Uumajan yliopiston, Norrbottenin lääninhallituksen ja Nina Norsk institutt for naturforskning NINAn kanssa
- Hankkeen suositukset pohjautuvat hankkeessa tehtyihin kartta-aineistoihin, asiantuntija- ja tutkijahaastatteluihin, paikallisten ihmisten kuten poronomistajien kokemustietoon ympäristön muutoksista, asiantuntija- ja saamelaistyöpajoihin sekä raportteihin ja tutkimusjulkaisuihin
- Sopeutumisstrategian kolme keskeistä suositusta:
 - Paikallisten elinkeinojen ja kulttuurien elinvoimaisuuden turvaaminen
 - **Tunturiluonnon suojeleohjelman käynnistäminen**
 - **Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen**

Tunturiluonnon suojeleohjelmassa tulee huomioida

- Tunturiluonnon uhanalaisten luontotyyppien ja lajien kuten kiirunan, naalin ja jääleinikin elinolosuhteiden parantaminen hankkeilla, aloitteilla ja viestinnällä
- Tunturiluonnon kulumisen ehkäiseminen tarpeettoman kesäaikaisen maastoliikenteen seurauksena mm. neuvonnalla ja viestinnällä
- Lumenviipymien tilan parantaminen erilaisin kokeiluin kuten lunta keräämällä saimaannorppa apukinoksien tavoin sekä lumisuoja ja -aitoja rakentamalla sekä peittämällä lumipatjoja sulamisen hidastamiseksi

Tunturiluonnon suojeleohjelmassa tulee huomioida

- Avotunturiin leviävien mäntyjen ja lehtipuiden sekä varvikon poistaminen puita kaatamalla, taimia kitkemällä ja varvikkoa kulottamalla
- **Porolaidunnuksen säilyttäminen osana tunturiluonnon suojeleua** > tunturien kookkaana kasvinsyöjänä porolla on tunturiluonnossa avainlajin rooli
- Vesakoitumisen ja pensoittumisen ehkäiseminen kohdennetulla poron laidunnuksella
- Uhanalaisten tunturikasvien palauttaminen siementen keruulla ja istutuksilla
- Uhanalaisten kasvien kasvupaikkojen määräaikainen aitaaminen

Tunturiluonnon suojeleohjelmassa tulee huomioida

- Määräaikainen tai pysyvä poromäärien vähentäminen tai lisääminen tunturiluonnon tilan kehityksen mukaisesti
- Laidunkierron kehittäminen muuta maankäyttöä rajoittamalla ja paliskuntien rajoja muuttamalla
- Lisäruokinnan ajoittaminen, alueellinen rajoittaminen tai lisääminen

Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen

- Poronhoitoalueen etelärajan tarkistaminen ja siirtäminen nykyistä pohjoisemmaksi > **Pohjois-Pohjanmaa ei ole lämpenevässä Suomessa sovelias porolle**
- Paliskuntien suurentaminen, mikä muun muassa mahdollistaisi toimivan laidunkierron kehittämisen
- Poromäärien vähentäminen ja elinkeinotukien irtikytkentä poromääristä
- Mikäli porotaloutta harjoitetaan jatkossa vain pääelinkeinona, sen seurauksena joudutaan soveltamaan myös luopumiskorvauksia
- Poroelinkeinon erilaiset tuet suunnataan Keski- ja Ylä-Lappiin sekä saamelaisalueille, joissa porotaloutta on mahdollista harjoittaa ilmaston lämmitessä

Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen

- Porotalouden kestävyyskriteerien monipuolinen huomioiminen: eri paliskunnissa ja laidunalueilla laiduntavat poromäärät tulisi kuitenkin pyrkiä mitoittamaan myös siten, että poronhoidon ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskriteerit ja edellytykset toteutuvat
- Poronlihan sertifiointin kehittäminen, jossa palkitaan niitä poronlihantuottajia ja paliskuntia sertifikaatilla, mikäli luonnon kestävyyskriteerit toteutuvat
- Saamelaisalueen poroyhdistyksen perustaminen

Porotalouden kokonaisvaltainen uudistaminen

- Maankäytön ohjaus: Tunturiluonto ja porolaitumet otetaan huomioon kokonaisvaltaisessa maankäytön suunnittelussa erilaisten luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvien paineiden osalta kuten tuulivoiman ja infran rakentamien
- Kulumisen ehkäisy: Tehostetaan maastoliikenteen valvontaa, tiedotusta ja opastusta tunturialueella ja ohjataan toimintaa suunnittelulla ja rakenteilla
- Uusien toimintatapojen ja tekniikoiden kehittäminen poronhoitotyöhön

Kiitos mielenkiinnosta

Erityisasiantuntia

Riku Lumiaro

Suomen ympäristökeskus

**Maailman ja Suomi
muuttuvat
huomattavasti
2000-luvulla >
Muutoksen avaimet
ovat meidän
käsissämme!**

